

nensis en una carta encapçalada pel títol *De lingue latine differentiis* (la polèmica és sobre la qüestió de si existia en la llengua parlada pels romans una diglòssia llengua culta/llengua vulgar).

El capítol quart il·lustra les idees que Poggio Bracciolini va exposar sobre les diferències entre un *sermo uulgaris* i un *sermo litteratus*, en la mateixa època (el mes d'agost de l'any 1449) en què el seu amic Guarino ho feia a Ferrara, a la seva *Disceptatio Coniualis III*, en un escrit titulat *Utrum priscis romanis latina lingua omnibus communis fuerit, an alia quaedam doctorum uirorum, alia plebis et uulgi, tertiae coniualis historiae disceptatio* (pp. 239-59), on segueix clarament la línia marcada per Biondo Flavio.

El capítol cinquè porta el títol «Lorenzo Valla» (pp. 117-69) i en ell Tavoni tracta, estudiant un text del Valla (un fragment de l'*Apologus II*), d'una confrontació entre Valla i Poggio Bracciolini que va més enllà de l'encontre personal, per a convertir-se gairebé (pp. 117-18) en una lluita filològica i generacional representada per ambdós humanistes, Poggio de setanta i escaig anys, «campió» de la vella generació que havia aconseguit grans fites en el curs dels darrers anys, i Lorenzo, de quaranta-cinc, que introduïa una nova capacitat de crítica tèxtnal aplicada precisament sobre textos descoberts i treballats per l'anterior generació.

Els dos darrers capítols del llibre de M. Tavoni parlen, el sisè, de Francesco Filelfo, intentant esbri-

nar, en una data ja una mica llunyana del començament de la discussió (1473), les fonts i els textos que va usar per a redactar dues cartes que marquen la seva posició, dirigides, respectivament, a Sforza II (*Franciscus Philelfus Sphortiae Secundo sal.*) i a Lorenzo il Magnifico (*Franciscus Philelfus Laurentio Medici s.p.d.*); el setè, i darrer capítol, parla de l'últim testimoni de la polèmica: dos extractes de les *Notationes* de Paolo Pompilio, titulats *De antiquitate linguae latinae* i *Latinum sermonem olim promiscuum fuisse*.

Com ja s'ha anat avançant, la segona part del llibre està dedicada a l'edició dels textos comentats a la primera part, amb la inclusió de notes a peu de plana i d'alguna hipòtesi de correcció crítica a algun fragment concret del text.

El llibre és completat per una sèrie d'índexs: 1) de les fonts; 2) dels còdexs utilitzats per l'edició; 3) dels arguments i termes lingüístics emprats, i 4) de noms.

Joan Gómez i Pallarès

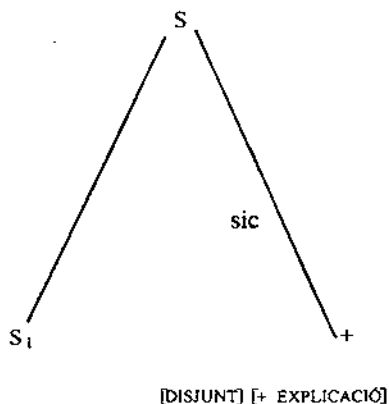
E. SÁNCHEZ SALOR,
Sintaxis latina.
La correlación

Universidad de Extremadura.
Servicio de Publicaciones,
Dpto. de Filología Latina,
Cáceres 1984, 121 pp.

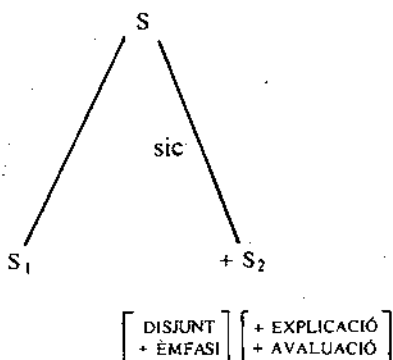
El treball que ara arriba a les nostres mans, presentat pel profes-

sor Sánchez Salor de la Universitat d'Extremadura, té una clara fita que regeix d'una manera absoluta tota la seva elaboració: demostrar, des d'un doble punt de vista diacrònic i sincrònic, que certs esquemes que la gramàtica tradicional considerava subordinats (com són els esquemes comparatius o els condicionals) són, en realitat, correlatius. És així com el capítol primer, «Esquemas comparativos y consecutivos» (pp. 35-70), i també el segon capítol, «Condicionales. Períodos concesivos» (pp. 71-120), analitzen des de la citada dicotomia diacronia/sincronia les diferents marques que, en llatí, introdueixen aquest tipus d'oracions.

El capítol primer parteix d'una sèrie d'esquemes d'estructures semàntiques, anotats ja en la introducció del llibre (pp. 3-39, on s'intenta dilucidar els límits dels termes correlació/subordinació sintàctica a través de la comparació de l'anàlisi tradicional amb l'estructural), com són

i les seves diferents especificacions:

per a les consecutives, etc.

No hi tenim res a dir sobre aquest plantejament teòric, per més que potser trobem a faltar un cert rigor a l'hora d'intentar les demostracions: per fer entendre els esquemes comparatius des d'aquest punt de vista, comença l'autor (p. 35) fent una anàlisi diacrònica de les partícules que formen els diferents esquemes; passa ràpidament a un *Intento de anàlisi estructural* (p. 37) d'aquests esquemes; arriba a la conclusió (p. 39) que ja havia avançat literalment a la p. 34 i acaba finalment en una segona anàlisi pormenoritzada de les partícules, aquest cop, però, des d'un altre punt de vista: introdueix (p. 52 i ss.) una sèrie de quadres quantitius d'esquemes comparatius en autors tan importants com Plaute, Terenci, Horaci i Tàcit, i analitza tot seguit des d'un punt de vista qualitatiu, les funcions de les partícules d'aquestes comparacions sense, però, justificar el perquè de l'elecció d'a-

quests autors i no d'altres, ni tampoc la procedència, en les respectives obres, de les cites que adueix per basar les seves idees (a partir d'aquesta «casuística», p. 60, n'extraurà conclusions generals per distingir els diferents grups de marques de correlació comparativa).

El segon capítol segueix, si fa no fa, un mateix procediment, encapçalat per un interessant apartat, «Diacronia» (pp. 71-79), que inclou exemples i comentaris, en llengua llatina però també en castellà, tot i que el mateix autor reconeix (p. 81, quan ja ha entrat en l'apartat següent, «Sincronia») que certs esquemes no tenen equivalent literal en llatí i en castellà. Aquest segon capítol inclou, d'una manera clara i explícita, les opinions de diferents autors sobre les estructures de les oracions condicionals (una mena d'«estat de la qüestió»).

El darrer apartat del llibre (dins d'aquest segon capítol) està dedicat als «Períodos concesivos» (pp. 111-120) i duu una clara anàlisi del tipus de marques (no solament partícules) que indiquen «concesió» en llatí.

La «Conclusión» d'E. Sánchez (p. 121), tal com ja s'intuïa des de la introducció, és clara: els «períodes concessius, comparatius, consecutius i condicionals responen a esquemes correlatius», és a dir: dues frases S_1 i S_2 , dins d'aquests esquemes, funcionen al mateix nivell, i S_2 no és cap reescriptura generada per un element de S_1 , sinó que solament hi està en correlació sintàctica.

Cal ja, solament, per acabar aquesta notícia sobre el bon treball del professor Sánchez Salor, remarcar l'interès gairebé pedagògic que té en fer més entenedors alguns conceptes de la gramàtica tradicional molt ben revisats per l'estructural.

Joan Gómez i Pallarès

D.A. RUSSELL,
Greek Declamation

Cambridge University Press,
Cambridge 1983, 141 pp.

La declamación romana es bien conocida en sus distintos aspectos gracias a estudios ya clásicos, como los de Bornecque o Bonner, o recientes, como los de Sussman, o Fairweather. Que esa importante parcela de la retórica debía tener también su contrapartida griega era cosa sabida, pero hay que reconocer que los estudios generales sobre esa materia han sido escasos. Por tanto, en este caso no es un tópico sino una realidad afirmar que existía en este campo una laguna, que trata de cubrir muy dignamente el libro de Russell, autor bien conocido por sus estudios sobre crítica literaria y retórica griegas.

La obra tiene sus orígenes en unas lecciones impartidas en Cambridge, como indica su autor en el prefacio, y consta de seis capítulos, una bibliografía y unos índices.